

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟΝ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ

Μὴ προσευξώμεθα φαρισαϊκῶς.

(α' ἔσπεριον στιχηρόν).

(5α - 7 - 5α - 3α).

Μετὰ τὴν φράσιν ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται τὰ Γ, ΑΔ1 καὶ ΑΔ2 ἔχουν κόμμα. Τὰ αὐτὰ ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ ἰδιόμελον εἰς τοὺς αἴνους ἔχουν ἄνω στιγμῆν. Ἄνω στιγμῆν ἔχουν καὶ τὰ Φ1 καὶ Φ2 εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις. Ἡ δευτέρα στίξις εἶναι ὀρθοτέρα, διότι ἡ πρότασις αὕτη εἶναι κυρία αὐτοτελής, αἰτιολογοῦσα τὴν προηγηθεῖσαν προτροπὴν *Μὴ προσευξώμεθα φαρισαϊκῶς, ἀδελφοί*, ἢ δὲ φράσις ταπεινωθῶμεν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ νέαν προτροπὴν, συνέχειαν τῆς πρώτης. Ὅθεν ἡ πρότασις ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς παρενθετικὴ καὶ νὰ κατακλείεται δι' ἄνω στιγμῆς καὶ ὄχι διὰ κόμματος.

Φαρισαῖος κενοδοξία νικώμενος.

(β' ἔσπεριον στιχηρόν).

(5α - 7 - 5α - 3α).

Μετὰ τὴν φράσιν ἐστερηθῆ τῶν ἀγαθῶν τὰ ΑΔ1 καὶ ΑΔ2 ἔχουν εἰς μὲν τὸν Ἐσπερινὸν ἄνω στιγμῆν, ἐνῶ εἰς τὸ αὐτὸ ἰδιόμελον εἰς τοὺς αἴνους ἔχουν κόμμα, τὰ δὲ Φ1 καὶ Φ2 ἔχουν εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις κόμμα. Ὅρθοτέρα ἢ δι' ἄνω στιγμῆς στίξεις (Π, Γ).

Παντοκράτορ Κύριε.

(Δοξαστικὸν ἔσπεριῶν).

(5α - 8 - 5α - 3α).

Τὸ τέλος τοῦ ἰδιομέλου τούτου εἰς τὰ ἔντυπα Τριώδια στίζεται ὡς ἐξῆς: *Καὶ δέομαι, σὺν αὐτοῖς ἀριθμήσας· Ἐλέησόν με. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην*

στίξιν τὸ νόημα τῆς φράσεως εἶναι προφανῶς τὸ ἐξῆς: Συγκαταλέγων ἐγὼ ἑμαυτὸν μετὰ τῶν ἀνωτέρω μνημονευομένων (τοῦ Ἐζεκίου, τῆς ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ τελώνου) δέομαι· Ἐλέησόν με. Ἐλλείπει δηλ. καὶ τὸ ὑποκειμένον (ἐγὼ) καὶ τὸ ἀντικείμενον (ἑμαυτὸν) τῆς μετοχῆς ἀριθμῆσας. Καὶ ἡ μὲν παράλειψις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι συνήθης ἐπὶ τοῦ α' καὶ β' προσώπου· ἡ παράλειψις ὅμως τοῦ ἀντικειμένου δὲν δικαιολογεῖται. Δὲν εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὅτι ὁ ποιητὴς θὰ παρέλειπε τὸ ἀντικείμενον, ἐὰν ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὅτι αὐτὸς συγκαταριθμεῖ ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Ἐζεκίου κλπ. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ὀρθότερον νὰ συνδέσωμεν τὸ σὺν αὐτοῖς ἀριθμῆσας μετὰ τοῦ ἐλέησόν με, θέτοντες ἄνω στιγμὴν εἰς τὸ δέομαι καὶ κόμμα εἰς τὸ ἀριθμῆσας, οὕτω: Καὶ δέομαι· Σὺν αὐτοῖς ἀριθμῆσας, ἐλέησόν με. Τὸ νόημα τῆς τοιαύτης στίξεως θὰ εἶναι: (Σύ, Κύριε) ἐλέησόν με, ἀριθμῆσας (με) σὺν αὐτοῖς (=συγκαταλέξας με μετὰ τοῦ Ἐζεκίου κλπ.). Τὴν γνώμην μου ταύτην ἐνισχύει ἡ παρομοία φράσις *Συναρίθμησόν με τῇ πόρῃ καὶ τῷ ληστῇ καὶ τῷ τελώνῃ* (κάθισμα Ἔχουσα, ψυχὴ μου, τὸ ἰατρεῖον τῆς μετανοίας, Παρακλητικὴ, Δευτέρα τοῦ βαρέος ἤχου πρῶτῃ).

Τῆς μετανοίας ἀνοιξόν μοι πύλας.

(Ἰδιόμελον μετὰ τὸν ν' ψαλμόν).

(6α - 9 - 6α - 4α).

Τὸ καταनुκτικὸν τοῦτο τροπάριον, ψαλλόμενον καθ' ὅλας τὰς Κυριακὰς τοῦ Τριωδίου μετὰ τὸν ν' ψαλμόν, ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων δεκαπεντασυλλάβων στίχων, ὅπως καὶ τὸ μετ' αὐτὸ ψαλλόμενον θεοτοκίον *Τῆς σωτηρίας εὐθύνόν μοι τρίβους, Θεοτόκε*. Ὁ β' ὅμως στίχος αὐτοῦ Ὁρθρίζει γὰρ τὸ πνεῦμά μου πρὸς ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ὡς ἔχει εἰς τὰ ἐντυπα, παρουσιάζει μετρικὴν ἀνωμαλίαν, διότι ἔχει δεκαἕξ συλλαβὰς. Ἡ ἀνωμαλία ἐκλείπει, ἐὰν ἀφαιρεθῇ τὸ ἄρθρον τόν, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ψαλμικὸν χωρίον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔχει ληφθῆ ἡ φράσις: *Εἰσελεύσομαι πρὸς ναὸν ἅγιόν σου ἐν φόβῳ σου* (Ψαλμ. ε' 8). Ἄνευ τοῦ ἄρθρου ἔχει τὸν στίχον τὸ Π.

Θὰ ἐνεδείκνυτο ἴσως τὸ τροπάριον τοῦτο καὶ τὸ ἐπόμενον νὰ γράφονται κατὰ στίχον.

Ὡς ὁ τελώνης στενάζω.

(ε' τροπ. α' ᾠδῆς).

(6β - 10 - 6β - 4β).

Μετὰ τὴν λ. εὐσπλαγγνία τὸ μὲν Φ1 ἔχει κόμμα, τὰ δὲ λοιπὰ Τριώδια

οὐδὲν σημεῖον στίξεως θέτουν. Ἡ λ. αὕτη ὁμως συνδέεται μετὰ τῆς προτασσομένης ἀντωνυμίας τῆ σῆ, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος οἴκτειρον κάμὲ ἄρχεται νέον κῶλον, ἐν ᾧ διατυποῦται τὸ αἶτημα τοῦ ποιητοῦ. Ὅθεν εἶναι ἀπαραίτητον μετὰ τὴν λ. εὐσπλαγχνία νὰ τεθῆ ἄνω στιγμή.

Ἀπὸ κοπρίας καὶ παθῶν.

(α' τροπ. γ' ᾠδῆς).

(6β - 10 - 6β - 5α).

Τὸ AP γράφει: Ἀπὸ κοπρίας μὲν παθῶν ταπεινὸς ἀνυψοῦται. Ἡ γραφὴ αὕτη φαίνεται ἐπιτυχεστέρα νοηματικῶς, ἀλλὰ καὶ συντακτικῶς, ὡς ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν κατωτέρω ἀρετῶν ἀπὸ ὕψους καταπίπτει δὲ δεινῶς ὑψηλοκάρδιος πᾶς. Ἦτοι: Ὁ μὲν ταπεινὸς ἀνυψοῦται ἀπὸ τῆς κοπρίας τῶν παθῶν, πᾶς δὲ ὑψηλοκάρδιος καταπίπτει δεινῶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν.

Ἀποβαλλόμεθα πιστοί.

(ε' τροπ. γ' ᾠδῆς).

(7α - 11 - 6β - 5α).

Οὕτω γράφεται εἰς πάντα τὰ ἔντυπα. Μᾶλλον ὁμως πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν ἀποβαλλόμεθα, δηλ. ὑποτακτικὴν ἀορίστου καὶ ὄχι ἐνεστῶτος. Οὕτως ἐκφράζεται ἐντονώτερον ἢ προτροπὴ πρὸς ἄμεσον ἀπόρριψιν τῆς φαρισαϊκῆς κακίας.

Ταχὺ δέξαι, Δέσποινα.

(Θεοτοκίον μεσῳδίων καθισμάτων).

(7α - 11 - 7α - 5β).

Ἀντὶ τῆς φράσεως τῶν ὀπλιζομένων ἀθέων τὸ AP γράφει: τῶν ὀπλιζομένων ἀθέως. Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι ὁμαλωτέρα συντακτικῶς.

Εἰς τὸ Γ γράφεται: τῶν ὀπλιζομένων ἀθέως πάναγνε κατὰ τῶν δούλων σου. Ἡ λ. πάναγνε ὁμως αὐξάνει ἀδικαιολογῆτως τὰς συλλαβὰς τοῦ στίχου, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαία, δεδομένου ὅτι προηγοῦνται ἄλλαι δύο κλητικαὶ προσφωνήσεις πρὸς τὴν Θεοτόκον: Δέσποινα καὶ Κυρία πανάμωμε.

Τὸ αὐτὸ θεοτοκίον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Β' Κυριακῆν τῶν νηστειῶν, ἔνθα πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις προσθέτουν τὴν λ. ἄχραντε, περιττὴν ἐπίσης διὰ τὸν ὡς ἄνω λόγον (βλ. καὶ τὰς ἐν σελ. 121 παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θεοτοκίου).

Εὐρυθμότερον πάντως ὑπάρχει τὸ κάθισμα τοῦτο τῆ α' Σεπτεμβρίου:

τῶν νῦν ἐφοπλιζομένων κατὰ τῶν δούλων σου. Ἡ γραφή αὕτη ἐναρμονίζεται ἀπολύτως πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους στίχους τοῦ αὐτομέλου Ταχὺ προκατάλαβε, καὶ ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ προτιμηθῇ.

Πενίας πρόξενος.

(γ' τροπ. δ' ᾠδῆς).

(7β - 12 - 7α - 5β).

α'. Ἐκ τῆς φράσεως ἐκ πλούτου τῶν ἀρετῶν δέον νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ ἄρθρον τῶν, διότι πλεονάζει μετρικῶς.

β'. Πάντα τὰ ἔντυπα μετὰ τὴν λ. ταπεινώσις ἔχουν ἄνω στιγμὴν, ἥτις πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ, διότι ἀποκόπτει τὴν λ. δικαιοσύνης ἀπὸ τῆς λ. πορισμός, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται.

γ'. Ἀντιθέτως δέον νὰ τεθῇ ἄνω στιγμὴ μετὰ τὴν λ. ἀπορίας, διὰ νὰ διαχωρισθῇ αὕτη ἀπὸ τῆς ἀκολουθούσης προτροπῆς ἦν κτησώμεθα, ἥτις ἀναφέρεται εἰς τὴν ταπεινώσιν καὶ ὄχι εἰς τὴν ἄκραν ἀπορίαν. Τὸ νόημα δηλ. τοῦ τροπαρίου εἶναι τὸ ἑξῆς:

Ἡ ἀπόνοια (= ἡ παραφροσύνη) ἔγινε διὰ τὸν φαρισαῖον πρόξενος πενίας παρὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκαυχᾶτο, ἡ δὲ ταπεινώσις ἔγινε διὰ τὸν τελώνην πηγῆ δικαιοσύσεως, παρὰ τὴν πλήρη ἔλλειψιν ἀρετῶν· διὰ τοῦτο ἂς ἀποκτήσωμεν τὴν ταπεινώσιν.

Προέφης, Δέσποτα.

(δ' τροπ. δ' ᾠδῆς).

(7β - 12 - 7α - 5β).

Ἄντι τῆς μετοχῆς παρέχων δέον νὰ τεθῇ ἀπαρέμφατον παρέχειν, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ ἐτέρου ἀπαρεμφάτου ἀντιτάσσεσθαι. Ἦτοι: Προέφης, Δέσποτα, ἀντιτάσσεσθαι τοῖς μεγάλοφροσι...καὶ παρέχειν ταπεινοῖς σὴν χάριν. Ὁ συμπλεκτικὸς σύνδεσμος καὶ συνδέει ὁμοίους ὅρους· δὲν εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ συνδεθῇ δι' αὐτοῦ ἀπαρέμφατον μετὰ μετοχῆς. Τὸ τροπάριον ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὸ ἀγιογραφικὸν «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (Παρ. γ' 34).

Δικαιοσύνης δρόμος κενός.

(β' τροπ. ε' ᾠδῆς).

(7β - 12 - 7β - 6α).

Τὸ τροπάριον, ὡς ἔχει εἰς τὰ ἔντυπα, εἶναι ἀσύντακτον καὶ ἀκατα-

νόητον. Ὁ αείμνηστος Γ. Μπεκατώρος (Γάξις 1962, σ. 6) παραθέτει αὐτὸ διωρθωμένον ὡς κατωτέρω, χωρὶς νὰ κατονομάζῃ τὴν πηγὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβεν αὐτό.

Δικαιοσύνης δρόμος κενὸς * ἤλεγκται, συζεύξας ἐν ταυτῶ * τῆς ἀπονοίας τὸ φύσημα· * τῆς δὲ ἀδικίας ὄγκος κεκένωται, * κτησάμενος συνέμπορον τὴν ταπείνωσιν.

Οὕτως ἀπαντᾷ τὸ τροπάριον καὶ ἐν κ2.

Ἄρματηλάτης ἐν ἀρεταῖς.

(γ' τροπ. ε' ὠδῆς).

(7β - 12 - 7β - 6α).

Ἦχι παρακλύδιον ἄρμα, ἀλλὰ παρὰ λύδιον ἄρμα. (Βλ. Γ. Μπεκατώρου, Γάξις 1962, σ. 7). Ἡ λ. παρακλύδιον εἶναι ἀνύπαρκτος, ἐνῶ ἡ φράσις λύδιον ἄρμα σημαίνει ἄρμα ἐκ τῆς Λυδίας προερχόμενον, προφανῶς ἄρμα μεγαλοπρεπὲς καὶ ταχύ, ἡ δὲ ἔκφρασις «παρὰ λύδιον ἄρμα θέειν» ἦτο ἀρχαία παροιμιώδης φράσις, δηλοῦσα τὸ ἀκατόρθωτον καὶ μάταιον προσπαθείας τινός. Τὸ νόημα δηλ. τοῦ τροπαρίου εἶναι:

Ὁ φαρισαῖος ἐνόμιζεν ὅτι ἔτρεχεν ἐπάνω εἰς ταχὺ ἄρμα λόγῳ τῶν ἀρετῶν του· ὁ τελώνης ὅμως, ἂν καὶ ἐβάδιζε πεζὸς καὶ ἦτο πολὺ καθυστερημένος, ἔτρεξε καλῶς καὶ προσεπέρασε τὸν φαρισαῖον, συνδυάσας τὴν ταπείνωσιν μετὰ τῆς λύπης διὰ τὰς ἁμαρτίας του.

Τοῦ βίου τὸ δίκαιον.

(β' τροπ. ζ' ὠδῆς).

(8α - 13 - 7β - 6β).

Ἦχι τὸ δίκαιον, ἀλλὰ τὸν δίκαιον (Π, κ2). Τὸ ἐπίθετον προσδιορίζει τὸ κατωτέρω οὐσιαστικὸν δρόμον. Ἦτοι: Διαμείβοντες ἡμεῖς τὸν δίκαιον δρόμον τοῦ βίου, ἐκμιμησώμεθα μὲν (τὸ) ζηλωτὸν φρόνημα (τοῦ) τελώνου, φύγωμεν δὲ (τὸ) βδελυκτὸν φύσημα (τοῦ) φαρισαίου, καὶ ζησώμεθα.

Ἦσως ὅμως ὀρθότερον ζησώμεθα. Ἐὰν δηλ. μιμηθῶμεν τὸν τελώνην καὶ ὄχι τὸν φαρισαῖον, θὰ ζήσωμεν.

Ἐαυτοὺς ἀδελφοί.

(Οἶκος τοῦ κοντακίου).

(8β - 14 - 8α - 7α).

α'. Ὁ οἶκος εἶναι πεποιημένος κατὰ τὸν τοιοῦτον τῶν Χριστουγέννων

Τὴν Ἐδὲμ Βηθλεὲμ ἤνοιξε. Ἐνδείκνυται ὅθεν νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς ἡ ἀρχὴ τοῦ αὐτομέλου, τοῦτο δὲ νὰ γίνῃ καὶ εἰς τοὺς οἴκους ὄλων τῶν κοντακίων.

β'. Ὅχι στεναγμοῖς καὶ ὀδυρμοῖς, ἀλλὰ ἀσυνδέτως στεναγμοῖς ὀδυρμοῖς (Π). Ὁ σύνδεσμος καὶ πλεονάζει μετρικῶς.

γ'. Μετὰ τὴν λ. συνείδησιν ἀρμόζει νὰ τεθῆ κόμμα ἀντὶ τῆς ἄνω στιγμῆς, τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰ ἔντυπα, διότι ἡ ἀκολουθοῦσα τελικὴ πρότασις ἵνα ἐν τῇ κρίσει κλπ. ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προηγουμένων ρημάτων ταπεινώσωμεν καὶ κύψωμεν.

Φαρισαῖζων ἱεροῦ μακρὰν γίνου.

(Στίχοι συναξαρίου).

(8β - 15 - 8α - 7β).

Ἡ φράσις τοῦ β' στίχου ᾧ ταπεινὸς δεκτέον εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένη συντακτικῶς. Πρέπει μᾶλλον νὰ ἀναγνώσωμεν ᾧ ταπεινὸς δεκτέος ἢ ὀρθότερον πληθυντικῶς ᾧ ταπεινοὶ δεκτέοι (Γ). Τὸ ρηματικὸν ἐπίθετον δεκτέοι (=πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ) ἐχρησιμοποιήθη προφανῶς χάριν τοῦ μέτρου ἀντὶ τοῦ δεκτοὶ (=γίνονται δεκτοὶ).

Τοὺς δικαίους ἐνεδρεύων.

(γ' τροπ. ζ' ᾠδῆς).

(9β - 17 - 9β - 7β).

Ὅχι βρόχους ἀπογνώσεως (ΑΔ1, ΑΔ2, Φ2), ἀλλὰ βρόχοις ἀπογνώσεως (Π, Γ, Φ1). Ἡ δοτικὴ δηλοῖ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ δόλιος (δηλ. ὁ διάβολος) ἀμαρτωλοὺς δεσμεῖ, ἡ ὅλη δὲ φράσις ἀντιστοιχεῖ συντακτικῶς πρὸς τὴν προηγουμένην τοὺς δικαίους κενοδοξίας τρόποις συλᾶ. Ἦτοι: Ὁ δόλιος ἐνεδρεύων, τοὺς μὲν δικαίους συλᾶ τρόποις κενοδοξίας, (τοὺς) δὲ ἀμαρτωλοὺς δεσμεῖ βρόχοις ἀπογνώσεως.

Τῆς σῆς ἀξίωσον.

(ε' τροπ. θ' ᾠδῆς).

(10α - 19 - 10β - 9α).

Ὁ α' στίχος Τῆς σῆς ἀξίωσον μακαριότητος εἶναι κατὰ μίαν συλλαβὴν ὑπέρμετρος. Διορθοῦται, ἐὰν ἀναγνώσωμεν: Τῆς σῆς ἀξίωσον ὠραιότητος. Διατηρῶ ὅμως ἐπιφύλαξιν τινα, διότι ἡ λέξις μακαριότητος ἐναρμονίζεται καλύτερον πρὸς τὴν συνέχειαν τοῦ ὕμνου τοὺς διὰ σὲ τῷ πνεύματι πτωχοὺς ἐνυπάρξαντας, ἡ ὁποία παραπέμπει εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι» (Ματθ. ε' 3).

Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

(Εἰρμὸς θ' ὠδῆς).

(10β - 19 - 74β - 9α).

Γράφεται πανταχοῦ: ὃν οὐ τολμᾶ ἀγγέλων ἀτενίσαι τὰ τάγματα. Ὁρθότερον ὅμως εἶναι: ὧ οὐ τολμᾶ..., διότι τὸ ρῆμα ἀτενίζω συντάσσεται μετὰ δοτικῆς ἢ μετὰ προθέσεως εἰς ἢ πρὸς καὶ αἰτιατικῆς, οὐδέποτε δὲ μεθ' ἀπλῆς αἰτιατικῆς. Πρβλ. καὶ Λουκᾶ δ' 20: «Καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ». Ὁ εἰρμὸς ὑπάρχει καὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς (70α - 158 - 74β - 84α).

Τὸ Φ1 παραλείπει τὰς καταβασίας τῇ Κυριακῇ ταύτῃ, παραθέτει ὅμως αὐτὰς τῇ Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς.

Ὑψηγορίαν φύγωμεν.

(Εξαποστειλάριον).

(10β - 19 - 10β - 9β).

Ὁ τελευταῖος στίχος *συνήγειρας τὸν κόσμον σου θεϊκῇ δυναστείᾳ* δὲν συνδέεται καλῶς μετὰ τῶν προηγουμένων. Ἐν τοῖς Π καὶ κ2 ἀναγινώσκωμεν: *καὶ ἀναστὰς τριήμερος, συνεγείρας τὸν κόσμον, ὅπου ἡ μετοχὴ ἀναστὰς συνδέεται μετὰ τῶν προηγουμένων μετοχῶν τεχθεῖς καὶ ὑπομείνας, ἡ δὲ φράσις συνεγείρας τὸν κόσμον ἐκφράζει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὅτι δηλ. ὁ Κύριος ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν συνανέστησε τὸν πεσόντα κόσμον. Θὰ ἦτο δυνατὸν τὸ λάθος νὰ διορθωθῇ συντακτικῶς δι' ἀπλῆς μετατροπῆς τοῦ ρήματος *συνήγειρας* εἰς μετοχὴν *συνεγείρας*: προτιμητέα ἐν τούτοις ἡ ὑπὸ τῶν χφφ. μαρτυρουμένη γραφὴ, διότι ἐν αὐτῇ μνημονεύεται καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία εἶναι προϋπόθεσις τῆς συνεγέρσεως τοῦ κόσμου.*

Φαρισαῖος κενοδοξία νικώμενος.

(β' ἰδιόμελον αἰνων).

(10β - 20 - 11α - 9β).

Μετὰ τὴν λ. *ἀγαθῶν* δέον νὰ τεθῇ ἄνω στιγμῆ, ὡς εἰς τὸ αὐτὸ ἰδιόμελον ἐν τῷ Ἑσπερινῷ (βλ. παρατήρησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδιομέλου ἐν σελ. 19).

Τοῦ τελώνου καὶ τοῦ φαρισαίου.

(γ' ἰδιόμελον αἰνων).

(10β - 20 - 11α - 10α).

Μετὰ τὰς λέξεις *ψυχὴ μου καὶ φωνὴν* δέον νὰ τεθοῦν κόμματα καὶ

ὄχι ἄνω στιγμαί. Ἡ μετοχὴ ἐπιγνοῦσα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταθῇ ἄνευ ρήματος. Ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀκολουθοῦντα ρήματα μίσσησον, ζήλωσον καὶ βόησον, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ χωρίζεται δι' ἄνω στιγμῆς.

Τοῦ φαρισαίου τὴν μεγάλην φωνήν.

(δ' ἰδιόμελον αἰνων).

(11α - 21 - 11α - 10α).

Μετὰ τὴν λ. μισήσαντες δέον νὰ τεθῇ κόμμα καὶ ὄχι ἄνω στιγμῆ, διότι ἡ φράσις Τοῦ φαρισαίου τὴν μεγάλην φωνήν πιστοὶ μισήσαντες, στερουμένη ρήματος, δὲν ἀποτελεῖ πρότασιν. Τὰ ρήματα τοῦ κειμένου εὐρίσκονται κατωτέρω: Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονῶμεν, ἀλλ'...ἐν κατανύξει κράζωμεν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ μετοχὴ μισήσαντες συνδέεται ἀντιθετικῶς μετὰ τῆς ἄλλης μετοχῆς ζηλώσαντες, ἡ δὲ ἄνω στιγμῆ διασπᾷ τὸν παραλληλισμὸν τοῦτον.

Προκείμενον καὶ ἀλληλουϊάριον.

(11β - 21-22 - 11β - 10).

Εἰς πάντα τὰ ἔντυπα Τριῶδια γράφεται: Προκείμενον. Ἦχος πλ. δ'. Εὐξασθε καὶ ἀπόδοτε κλπ. Ὅμοίως μετὰ τὸν Ἀπόστολον: Ἀλληλούια. Ἦχος πλ. δ'. Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ κλπ. Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη. Τὰ ὀκτὼ κατ' ἤχον προκείμενα καὶ ἀλληλουϊάρια, τὰ καλούμενα ἄμνημα, συμβαδίζουν πάντοτε μετὰ τοῦ ἤχου τῆς Κυριακῆς. Ἡ σύνδεσις αὐτῶν μετὰ τῶν ἀποστολικῶν περικοπῶν τῶν Κυριακῶν εἶναι συμπτωματικῆ. Καὶ μέχρι μὲν τῶν Χριστουγέννων, ἐφ' ὅσον αἱ ἀποστολικαὶ περικοπαὶ ἀναγινώσκονται κατὰ σειράν, συμβαδίζουν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ ἤχοι, καὶ ἐπομένως ἐκάστη περικοπὴ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ τὸ αὐτὸ προκείμενον καὶ ἀλληλουϊάριον. Μετὰ τὰ Φῶτα ὅμως, ἀφοῦ παρεμβληθῶν αἱ εἰδικαὶ περικοπαὶ τῶν Κυριακῶν τῶν προπατόρων, πρὸ καὶ μετὰ τὰ Χριστούγεννα, πρὸ καὶ μετὰ τὰ Φῶτα, αἱ μεσολαβοῦσαι μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ Τριωδίου Κυριακαὶ εἶναι ἄλλοτε ὀλιγώτεραι καὶ ἄλλοτε περισσότεραι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου δὲν συμπίπτει πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ἤχον. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν διὰ τὴν Κυριακὴν ταύτην δὲν ὑπάρχει εἰδικὸν προκείμενον καὶ ἀλληλουϊάριον, δέον νὰ λεχθῶν τὰ τοῦ τυχόντος ἤχου καὶ ὄχι ἀπαραιτήτως τὰ τοῦ πλ. δ'. Τὴν ὀρθότητα τῆς τάξεως ταύτης ἐπιβεβαιοῖ τὸ Τυπικὸν τοῦ ἁγίου Σάββα ὀρίζον: Προκείμενον τοῦ δρόμου τοῦ ἤχου. Καί: Ἀλληλουϊά-

ριον τοῦ ὕφους. Ὅθεν δέον νὰ διαγραφοῦν οἱ ἐν τῷ Τριωδίῳ ὑπάρχοντες στίχοι καὶ νὰ ἀναγραφῆ πρὸ μὲν τοῦ Ἀποστόλου: Προκειμένον τοῦ τυχόντος ἤχου· μετὰ δὲ τὸν Ἀπόστολον: Ἀλληλουία τοῦ τυχόντος ἤχου.

Ἡ αὐτὴ διόρθωσις πρέπει νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ Ἀσώτου καὶ Β', Δ' καὶ Ε' τῶν νηστειῶν. Αἱ λοιπαὶ Κυριακαὶ τοῦ Τριωδίου ἔχουν εἰδικὰ προκειμένα καὶ ἀλληλουϊάρια, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διατηρηθοῦν.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ

Εἰς ἀναμάρτητον χώραν.

(ἀ' ἐσπέριον στιχηρόν).

(12α - 23 - 12α - 11α).

Ἡ ἐν τοῖς ἐντύποις γραφὴ ἀπολίμνησον τὸ ἄχυρον τῶν ἔργων μου εἶναι ἐσφαλμένη. Ἡ ὀρθὴ εἶναι ἀπολίμνησον, διότι τὸ ρῆμα δὲν εἶναι ἀπολιμιζω ἀλλὰ ἀπολιμνάω-ῶ (=λιχνίζω).

Ἰησοῦ ὁ Θεός.

(ἀ' τροπ. ἀ' ὠδῆς).

(13α - 25 - 13α - 12β).

Ἀντὶ τῆς γραφῆς τῶν ἐντύπων μετανοοῦντα δέξαι νῦν κάμὲ τὰ Π καὶ κ2 ἔχουν: μετανοοῦντα πρόσδεξαι κάμὲ.

Στειρωθέντα μου τὸν νοῦν.

(Εἰρμὸς γ' ὠδῆς).

(13β - 26 - 13β - 13α).

Ἀντὶ τῆς γραφῆς τῶν ἐντύπων καρποφόρον ὁ Θεὸς ἀνάδειξόν με, ὁ Ε (σ. 43) ἔχει καρποφόρον ὡς Θεός, τὸ δὲ ΑΡ καρποφόρον ἀρετῶν. Ἡ γραφὴ τοῦ Ε εἶναι ἐξ ἴσου ἀποδεκτὴ πρὸς τὴν τῶν ἐντύπων, ἐλάχιστα διαφέρουσα ἐκείνης· ἡ τοῦ ΑΡ ὅμως εἶναι ἀσυνήθης καὶ ἀδόκιμος. Ὁρθότερον ἴσως: καρποφόρον ἀρεταῖς.

Ἀγκάλας πατρικῆς.

(Μεσῶδιον κάθισμα).

(13β - 26 - 13β - 13α).

ἀ'. Ὁ στίχος ἀφορῶν τῶν οἰκτιρμῶν σου Σωτῆρ (Γ, ΑΔ1, ΑΔ2) εἶναι παράτονος καὶ ὑπέμετρος κατὰ δύο συλλαβὰς. Τὰ Φ1 καὶ Φ2 ἔχουν εὐρύθμους: ἀφορῶν τοῦ ἐλέους σου.

β'. Τὸ τέλος τοῦ καθίσματος εἰς τὰ Γ, ΑΔ1, ΑΔ2 καὶ Φ2 ἔχει: Ἥμαρτον, πάτερ, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. Ἡ γραφή αὕτη, ὑπέρμετρος κατὰ πολλὰς συλλαβὰς καὶ οὐδόλως ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν ἀντίστοιχον στίχον τοῦ αὐτομέλου, ἀποτελεῖ αὐτούσιον μεταφορὰν τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου Λουκᾶ ιε' 18, ἐπενοήθη δὲ προφανῶς, διὰ νὰ προσαρμοσθῇ τὸ τροπάριον τοῦτο εἰς τὸ θέμα τῆς ἡμέρας.

Ἄλλαι ἀπαντῶσαι γραφαί:

1. Ἥμαρτόν σοι· σῶσόν με. (Παρακλητική, Δευτέρα α' ἤχου πρῶτῃ).
2. Ἡμάτηκα· σῶσόν με. (Παρακλητική, Τρίτη α' ἤχου πρῶτῃ).
3. Ἥμαρτον· σῶσόν με (Φ1).
4. Σοὶ ἥμαρτον, σῶσόν με (ΑΡ).

Ἐξ αὐτῶν ἀπολύτως εὐρυθμοὶ εἶναι αἱ ὑπ' ἀριθμ. 2 καὶ 4.

Προτιμητέα κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἢ ὑπ' ἀριθμ. 2.

Πάσης αἰσχύνης πεπλήρωμαι.

(γ' τροπ. δ' ᾠδῆς).

(14α - 27 - 14α - 13β).

Εἰς τὴν φράσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἄρθρον τοῦ πλεονάζει μετρικῶς καὶ δεῖον νὰ ἀφαιρεθῇ. Ἄνευ τοῦ ἄρθρου ἀπαντᾷ εἰς Π καὶ Γ.

Τῆς νυκτὸς διελθούσης.

(Εἰρμὸς ε' ᾠδῆς).

(14β - 28 - 14α - 14α).

α'. Οἱ ἀντιστοιχοῦντες εἰς τὸν στίχον ἤγγικεν ἡ ἡμέρα στίχοι ὄλων τῶν τροπαρίων τῆς ᾠδῆς ὑστεροῦν κατὰ μίαν συλλαβήν. Τοῦτο γεννᾷ τὴν σκέψιν ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ στίχου τοῦ εἰρμοῦ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ ἄρθρον ἢ καὶ νὰ γραφῇ ἀπλῶς ἤγγικεν ἡμέρα.

β'. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ εἰρμοῦ τούτου ἔχουν ἐν τῷ Τριωδίῳ ὡς ἐξῆς: διὰ τοῦτο ὕμνεῖ σε, τάγματα ἀγγέλων, καὶ δοξολογεῖ σε Χριστέ ὁ Θεός. Εἶναι βεβαίως συνηθεστάτη ἢ προσθήκη συλλαβῆς εἰς τὸ τέλος στίχου, ὅταν οὗτος εἶναι προπαροξύτονος. Ἐν τῷ Ν (σ. 35) ὁμως ἀναγινώσκωμεν: διὰ τοῦτο ὕμνοῦσι, τάγματα ἀγγέλων, καὶ δοξολογοῦσι σε Κύριε. Ἡ γραφή αὕτη εἶναι εὐρυθμοτέρα καὶ πρὸς αὐτὴν συμφωνοῦν μετρικῶς πάντα τὰ τροπάρια τῆς ᾠδῆς. Ἄλλη γραφή ἐξ ἴσου εὐρυθμὸς παρὰ Ε (σ. 41): διὰ τοῦτο ὕμνεῖ σε, τάγματα ἀγγέλων, καὶ δοξολογοῦσι τὰ πέρατα.

Τέλος τὸ κ2 συνδυάζον τὰς δύο γραφάς ἔχει: διὰ τοῦτο ὕμνοῦσι, τάγματα ἀγγέλων, καὶ δοξολογοῦσι τὰ πέρατα.

Βυθῶ ἀμαρτημάτων.

(Εἰρημὸς ζ' ᾠδῆς).

(14β - 28 - 14β - 14β).

Ἀντὶ τοῦ ρήματος *βυθίζομαι* τὰ Ν (σ. 37) καὶ Ε (σ. 43) ἔχουν *χειμάζομαι*. Ἡ αὐτὴ γραφὴ καὶ ἐν τῇ Παρακλητικῇ (τῇ Τρίτῃ τοῦ β' ἤχου πρῶτῃ).

Τῆς πατρῶας δόξης σου.

(Κοντάκιον).

(14β - 28 - 14β - 14β).

Ἀντὶ τὴν τοῦ ἀσώτου φωνὴν *κραυγάζω* (ΑΔ1, ΑΔ2, Φ1, Φ2) τὰ Π, Γ καὶ ΑΡ ἔχουν τὴν τοῦ ἀσώτου φωνὴν προσφέρω. Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι ὀρθότερα γραμματικῶς, διότι τὸ ρῆμα *κραυγάζω* εἶναι συνήθως ἀμετάβατον καὶ δὲν δέχεται ἀντικείμενον. Πρβλ. καὶ τὸ α' ἰδιόμελον τῶν αἴνων: *Τὴν τοῦ ἀσώτου φωνὴν προσφέρω σοι Κύριε.*

Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

(Οἶκος τοῦ κοντακίου).

(14β - 29 - 14β - 14β).

α'. Καὶ ὁ οἶκος οὗτος, ὡς ὁ τῆς προηγουμένης Κυριακῆς, εἶναι πεποιημένος κατὰ τὸν τῶν Χριστουγέννων *Τὴν Ἐδέμ Βηθλεὲμ ἤνοιξε, καὶ δέον νὰ γραφῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἡ σχετικὴ ἔνδειξις.*

β'. Ὁ στίχος *καὶ οὐκ ἐσμεν ἄξιοι ποτὲ εἶναι ὑπέμετρος κατὰ μίαν συλλαβὴν, ἐνῶ ὁ ἀμέσως ἐπόμενος κληθῆναι τέκνα ὡς πρὶν εἶναι ἐλλιπῆς κατὰ μίαν συλλαβὴν. Ἐξ ἄλλου ποίαν θέσιν καὶ ποίαν ἔνοιαν ἔχει ἐνταῦθα τὸ ἐπίρρημα ποτέ; Τὸ ΑΡ γράφει: καὶ οὐκ ἐσμεν ἄξιοι νῦν, κληθῆναι τέκνα σου ὡς πρὶν. Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι μετρικῶς ὀρθή, ἡ δὲ προσθήκη τῆς ἀντωνυμίας σου συμπληρώνει τὴν ἔνοιαν τοῦ στίχου καὶ καθιστᾷ τὴν φράσιν σύμφωνον πρὸς τὸν ἐν τῇ παραβολῇ λόγον τοῦ ἀσώτου: «Καὶ οὐκ εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱός σου» (Λουκ. ιε' 21).*

Ἄναβοῶ τὸ Ἥμαρτον.

(β' τροπ. ζ' ᾠδῆς).

(15β - 30 - 15β - 15α).

Εἰς τὸν στίχον διὸ ὡς μόνος ἀγαθὸς πλεονάζουν δύο συλλαβαί. Δυνατὸν νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ διὸ ἢ πιθανώτερον τὸ μόνος, χωρὶς νὰ βλαβῇ τὸ νόημα.

Τῶν ἀποστόλων Κύριε.

(γ' τροπ. ζ' ᾠδῆς).

(15β - 30 - 15β - 15α).

α'. Ἀπὸ τοῦ στίχου καὶ προφητῶν καὶ ὁσίων δέον νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ πρῶτον καὶ ὡς πλεονάζον μετρικῶς.

β'. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τροπαρίου ὅπως ὑμνολογῶ σε, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας ἐλλείπει ὀλόκληρος στίχος. Τὸ ὀρθὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν εἰρμόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέτρον ὄλων τῶν τροπαρίων τῆς ᾠδῆς, εἶναι: ὅπως ὑμνολογῶ, καὶ δοξολογῶ σε, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας. Διὰ τὴν παράλειψιν εὐθύνεται προφανῶς τὸ ὁμοιοτέλεστον τῶν ρημάτων ὑμνολογῶ καὶ δοξολογῶ.

Τῶν Χερουβὶμ φανεῖσα.

(Θεοτοκίον ζ' ᾠδῆς).

(15β - 31 - 15β - 15α).

Ὅχι λαμπρότερας (ΑΔ1), ἀλλὰ λαμπρότερα (Π, Γ, ΑΔ2, Φ1, Φ2). Τὸ ἐπίθετον ἀναφέρεται εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐπουρανίους στρατιάς. Ἡ Θεοτόκος δηλ. ἐφάνη λαμπρότερα τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ καὶ πάσης ἐπουρανίου στρατιάς.

Ὁ καταβάς ἐπὶ γῆς.

(α' τροπ. η' ᾠδῆς).

(15β - 31 - 16α - 15α).

Εἰς τὸν προτελευταῖον στίχον πλεονάζει μετρικῶς ἡ λέξις νῦν. Καὶ τὰ λοιπὰ τροπάρια τῆς ᾠδῆς ἔχουν πλεονάζουσαν συλλαβὴν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντιστοίχου στίχου. Πρόκειται μᾶλλον περὶ φυσιολογικῆς παρεκκλίσεως. Ἀπὸ τοῦ παρόντος τροπαρίου ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ νῦν, χωρὶς νὰ βλαβῆ τὸ νόημα.

Στέναξον νῦν.

(γ' τροπ. θ' ᾠδῆς).

(16α - 32 - 16α - 15β).

Εἰς τὴν φράσιν ἐκ πάσης ἀγαθοεργίας ἢ πρόθεσις ἐκ πλεονάζει μετρικῶς καὶ δέον νὰ ἀφαιρεθῆ. Ἄνευ αὐτῆς ἔχει τὸν στίχον τὸ Π.

Τὸν πλοῦτον ὃν μοι δέδωκας.

(Ἐξαποστειλάριον).

(16α - 32 - 16β - 16α).

Μετὰ τὴν λέξιν Σῶτερ δέον νὰ τεθῆ ἄνω στιγμή πρὸς διαχωρισμὸν τῶν προηγουμένων ἀπὸ τῆς ἀκολουθοῦσης φράσεως ἀσώτως ζήσας δαίμοσι κλπ.

Πάτερ ἀγαθέ.

(Δοξαστικὸν αἴνων).

(16β - 34 - 17α - 17α).

Μετὰ τὸ ἐμακρύνθην ἀπὸ σοῦ ὀρθὸν εἶναι νὰ τεθῆ ἄνω στιγμή, διότι ἀπὸ τοῦ μὴ ἐγκαταλίπης με ἄρχεται νέον κῶλον.

Προκείμενον καὶ ἀλληλουϊάριον.

(17α - 34 - 17β - 17).

Ἄντὶ τῶν ἐν τῷ Τριωδίῳ προκειμένου καὶ ἀλληλουϊαρίου τοῦ ἄγγελου δέον νὰ γραφῆ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου:

Προκείμενον τοῦ τυχόντος ἤχου.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀπόστολον:

Ἀλληλούια τοῦ τυχόντος ἤχου.

(Βλ. σχετικὰς παρατηρήσεις τῆ Κυριακῆ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, σελ. 26).

ΣΑΒΒΑΤΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ

Ὁ τῷ οἰκίῳ αἵματι.

(β' ἐσπέριον στιχηρόν).

(18α - 36 - 18α - 18α).

Ὅχι παγγενεῖ, ἀλλὰ παγγενεῖ. Ἡ λέξις δὲν εἶναι δοτικὴ ἐπιθέτου, ἀλλὰ ἐπίρρημα (=μεθ' ὅλου τοῦ γένους) καὶ λαμβάνει ὀξεῖαν καὶ ὄχι περισπωμένην. Ἡ μετ' αὐτὸ δὲ ὑπάρχουσα στιγμή δέον ν' ἀντικατασταθῆ διὰ κόμματος (Γ), διότι ἡ ἀκολουθοῦσα φράσις καὶ ἀξίωσον αὐτοὺς κλπ. συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ προηγουμένου ρήματος ἀνάπαυσον.